

IŠ SURDEGIO PRAEITIES

Informacinis biuletenis bibliotekos skaitytojams * 2018 m. balandžio 9 d. * Nr. 1 *

Parengė Osvaldas Janonis

Žodis skaitytojams

Surdegio miestelis turi seną ir įspūdingą praeitį. Švč. Mergelė Marija jame apsireiškė beveik aštuoniais dešimtmečiais anksčiau nei Šiluvoje. Iki šiol po bažnyčia išliko stebuklingas šaltinėlis, o Surdegio Dievo Motinos ikona, kurios kopijos papilito ne tik Lietuvoje, bet ir Latvijoje bei Rusijoje, yra viena iš penkių šalies ikonų, kurią nuo seno garbina visi krikščionys – ir katalikai, ir stačiatikiai. Jos vardas įrašytas į stačiatikių kalendorių, todėl šios religijos išpažintojams yra gerai žinomas visame pasaulyje. Surdegyje beveik tris šimtmečius veikė stačiatikių Šv. Dvasios vyrų vienuolynas. Turtinga ir vėlesnė Surdegio istorija. Ją tyrinėju jau keletą dešimtmečių. Visos sukauptos medžiagos negaliu paskelbti, nes kiekvienos naujos knygos išledimas nemažai kainuoja. Todėl nusprendžiau Surdegio bibliotekos skaitytojams pradėti rengti šį savaitinį biuletenį. Jis bus skelbiamas bibliotekos skelbimų lentoje. Biuletenyje bus pasakojama apie Surdegį Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės ir Rusijos imperijos laikais, tarpukariu ir sovietmečiu. Pirmajame numeryje sulau medžiagą apie Surdegio dvaro išpardavimą ir Surdegio miestelio išskirstymą viensėdžiais.

Osvaldas Janonis

Surdegio dvaro išpardavimas ir Surdegio miestelio išskirstymas viensėdžiais

Manoma, kad Surdegio dvaras įkurtas XV amžiuje. Amžių bėgyje keitėsi jo savininkai. 1894 metais dvarininkė Jelizaveta Komar dvarą (483,5 deš.) išpardavė šiems ūkininkams: Jonui Bačkuliui, Liudvikui Bartuliui, Petru Bernadišiui, Justinui Bubinui, Stasiui Danilevičiui, Antanui Kasačiūnui, Mykolui Kaulakiui, Adomui ir Silvestrui Krišiūnams, Andriejui Labakojui, Jonui Leščinskui, Jurgiui Mačėnui, Jonui Masiuliui, Liudvikui ir Juozui Pajuodžiams, Liudvikui Skaržauskui, Kazimierui Stašiui, Kazimierui Švilpai, Pranui Urbonui, Juozui Užusieniui. Ūkininkai nusipirko po 20–30 deš. (Pajuodžiai – 60 dešimtinių). Dvarininkei teliko 2,58 dešimtinės. Vėliau dvaro sodyba, buvusi į pietus nuo vienuolyno, pamažu sunyko (Kupiškėnų enciklopedija, t. 3, p. 256).

1923 metais buvo parengtas Surdegio miestelio išskirstymo į vienkiemius planas. Matininkas Leonas Palšaitis ūkininkų žemę išskirstė į vienkiemius. 534,17 ha (27,84 – sodybinės, 244,23 – ariamosios, 51,93 – šlapių pievų, 10,79 – šlapių ganyklų su krūmais, 84,21 – sausų ganyklų su krūmais, 23,98 – sausų ganyklų be krūmų, 18,89 – šlapių ganyklų be krūmų, 61,05 – miško) buvo išdalyta šiems ūkiams: Adelei Astravienei su Barbora ir Marcelina Danilevičiūtėmis, Onai Bačkulienei, Petru, Augustui ir Motiejui Bartuliams, Jurgiui Bernadišiui, Uršulei Užusienytei-Bubinienei, Justinui Bubinui, Karolinai Skaržauskaitei-Eižinienei, Juozui Elmintui, Petronėlei Kaminskienei, Jonui ir Steponui Kanapeckams, Jurgiui Kasačiūnui, Justinai Kaulakienei, Tamošiui Klioniūnui, Povilui Krišiūnui, Petru ir Kaziui Labakojams, Karolinai Leščinskienei, Jurgiui ir Bronislavai Mačėnams, Jonui Masiuliui, Salomėjai Pajuodienei, Zofijai Pajuodienei, Liudvikui

Pajuodžiui, Uršulei Peštukienei, Viktorijai Skaržauskaitei-Vaičiūnienei su Antanu Skaržausku, Marijonai Stašienei su Antanu Škuda, Pranui Urbonui. Liko sklypelis, ginčijamas tarp Jurgio Mačeno ir Vlodo Meliausko (ten pat, t. 3, p. 257–258).

ĮDOMU ŽINOTI

Kada spaudoje pirmą kartą paminėta Surdegio stebuklingoji Dievo Motinos ikona?

1530 metų rugpjūčio 15 (28) dieną Surdegyje virš šalia stačiatikių bažnyčios tryškusio šaltinio apsireiškė Švč. Mergelė Marija. Šio įvykio garbei Biržų seniūnas Aleksejus Teodorovičius pastatė Švč. Trejybės stačiatikių bažnyčią. 1622 metais Lietuvos provincijos Rusų unijinės Bažnyčios klebonas, istorikas Teodosijus (T. Borovikas, lenk. *Teodozy Borowik*) knygoje „Historia, abo Powieść zgodliwa przez pewne podanie ludzi wiary godnych, o obrazie przeczystey Panny Mariey Zyrowickim cudotwornym...“ (1622) paminėjo Žirovicų Dievo Motinos ikoną, prie kurios buvo sidabrinė plokštelė su Surdegio Švč. Mergelės Marijos ikonos atvaizdu. Autorius nuo 1622 metų kurį laiką buvo Vilniaus Švč. Trejybės vienuolyno igumenas (stačiatikių vienuolyno viršininkas – O. J.). Mirė 1652 metais Žirovicuose.

Žirovicų Dievo Motinos ikona

(Nuotrauka iš wikivisually.com)